

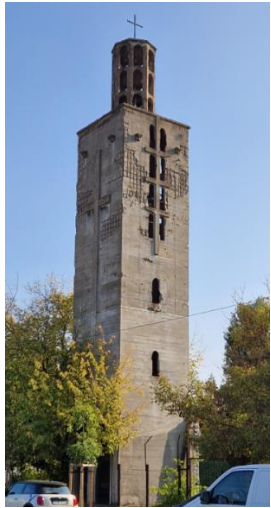

Budapest VIII. kerület Vajda Péter utca 33-35. szám alatti templomtorony

*

A Tisztviselőtelep-negyed ezen meglehetősen vegyes képet mutató része, amelybe mintegy beékelődött a hitéleti épület megérdemli, hogy a saroktelek sajátos és egyedi beépítését, az ezzel járó utcaképet az építészeti örökség védelmére javasolt területként kezeljük, a még felújítható templomtorony helyi védettség alá helyezésével.

Értékvédelmi eljáráshoz szükséges
alátámasztó műemléki szakértői
szakvélemény

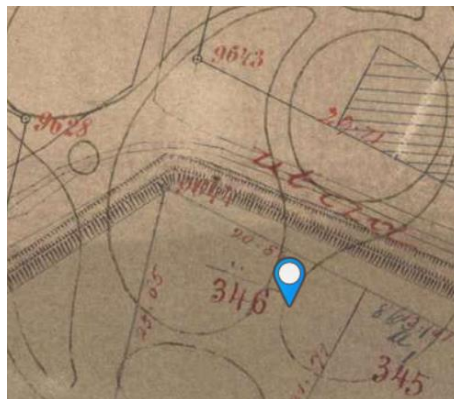
Azonosító-jegyzékszám	2022 május 5-i képviselő-testületi döntés értelmében ideiglenes helyi védettség alá került.	
	HVÉ-2023/	
Megnevezés	Budapest VIII. kerület Vajda Péter utca 33-35. szám alatti templomtorony	
Cím	1089 Budapest VIII. kerület Vajda Péter utca 33-35.	
Helyrajzi szám	38589	
Tervező	<i>Lux Kálmán műegyetemi építésztanár</i>	
Kezelője	TELEK TORONY KFT 1174 Budapest, XVII.Ker. Erdő utca 27	
Használat módja	Használaton kívüli	
Település történetből	<p>„A mai Józsefváros területe Pest egykori városfalán kívülre esett, így a 18. században itt még leginkább kertek, szántók és majorok helyezkedtek el (1766-ban a pesti tanács a külvárost két részre osztotta, kerületünk az Alsó-Külváros része volt). 1711 tavaszán Pest város tanácsa – a pestisjárvány megszüntetése érdekében – védőszentjéül Szent Rókust és Szent Rozáliát választotta, valamint kápolna építését határozta el. A pestisbarakkok közelében épült Rókus kápolna 1717-re készült el (1740-ben kibővítették), jelenleg a kerület legrégebbi műemléképülete. Az első házak a Hatvani és a Kecskeméti városkapunál épültek fel 1725 körül, de a kialakuló városrész magja a mai Horváth Mihály tér körül jött létre, Pest városának Pacsirtamező dűlőjében. Az 1740-es évek végétől megkezdődött a kertövezet beépítése is az Országút (ma Múzeum körút) mentén, majd az 1760-as évektől a kertövezet Üllői út felé eső részén, illetve a század második felében a József és Népszínház utca közötti szántók parcellázását is megkezdték. 1777-ben Mária Terézia engedélyével a városrészt – József trónörököséről (a későbbi II. József), illetve Szent Józsefről, az ebben az évben alapított plébánia védőszentjéről – Józsefvárosnak nevezték el.” Településszerkezeti történeti érték.</p> <p>Forrás: NET2022 https://jozsefvaros.hu/otthon/kozosseg-es-kerulet/helytortenet/2022/01/a-kerulet-tortenete/</p>	

Építéstörténet

„A telken eredetileg a szomszédos iskola (ma Vajda Péter Ének-zenei Általános és Sportiskola) tornaterme állt, amelyet a harmincas évek elején a korábban több, mint húsz éven át (1910-1931) a kőbányai református templomot használó evangélikus hitközség kapott meg, majd alakította azt Lux Kálmán műegytemi tanár (ő tervezte a lillafüredi Palotaszállót, a gellérthegyi sziklakápolnát, de ő fedte le a visegrádi Salamon-tornyot is) tervei alapján templommá. **1934**-es felszenteléskor már megfogalmazódott a templomtorny gondolata, melyet két évvel később, **1936**-ban adtak át. Ennek mintájául talán a magyar modern építészet egyik alapkövének tartott, a Pasaréti téren álló Páduai Szent Antal-plébániatemplom tornya szolgált, mely id. Rimanóczy Gyula tervei alapján 1934-re készült el. A templom közepes méretű volt, bejárata a Bláthy Ottó (1953-ig Szapáry.), a torony a Vajda Péter utca (1953-ig Simor utca.) felé nézett. A rendszerváltás újabb irányba terelte az egykori tornaterem sorsát: az visszakerült a Budapest-Kőbányai Evangélikus Egyházközséghez, noha a telek Józsefvároshoz tartozik. Az épületet azonban az egyházközség sem tudta hasznosítani, így azt **2011**-ben lebontották, a torony kivételével, mivel annak anyaga monolit zsaluzású bauxitbeton, így **technológiai műemlékvédelmi** oltalom alatt áll.”

Forrás: NET2022 https://hu.wikipedia.org/wiki/Vajda_P%C3%A9ter_utcai_templomtorony

Józsefváros kataszteri térkép 19. sz. (Simar utca és Szapáry utca sarka; városi legelő)

Google térkép 2022 (Vajda Péter utca és Bláthy Ottó utca sarka)

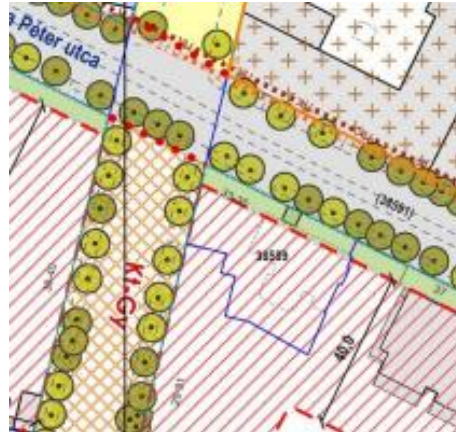
Forrás: NET 2022

<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?bbox=2125944.7283073496%2C6021037.400557283%2C2126395.2887592334%2C6021200.127824532&map-list=1&layers=3%2C4>

NET2022

<https://www.google.hu/maps/place/Budapest,+Vajda+P%C3%A9ter+u.+33,+1089/@47.4824811,19.0991489,297m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x4741dcc27f8841d7:0x9bd6bff32f79b201!8m2!3d47.483229!4d19.099732?hl=hu>

Józsefváros Szabályozási terv 2022 (Vajda Péter utca és Bláthy Ottó utca sarka)

A Tisztviselőtelep a Palotanegyed mellett a kerület egyik legfejlettebb városrésze. A Népliget és az Orczy kert között elhelyezkedő laza kertvárosias telep a kerület magas színvonalú lakóövezete, mely jelentős zöldfelületekkel rendelkezik, s amelyet a főutak mentén intézmények, szállodák és egyéb vállalkozások határolnak. A Tisztviselőtelepen erős mikro-társadalmi környezet és a helyi identitás alakult ki. A terület népességére jellemző,

hogy az átlagnál magasabb az idős korúak aránya, ugyanakkor a terület társadalmi presztízsét jelzi, hogy a kerületben itt a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aránya. A Tisztviselőtelepen nagyon erős a civil szervezetek szerepe. A terület fejlődését a magas magántulajdoni arányoknak köszönhetően leginkább a magánszféra határozza meg. Az önkormányzat ezen a területen inkább csak szabályozó, támogató szerepet tölt be, melyek során a negyed környezeti minőségének megőrzése, fejlesztése, és a helyi identitás erősítése a cél. A Tisztviselőteleppel kapcsolatban az önkormányzati fejlesztési lépések, közvetett módon a szomszédos területek fejlesztésén keresztül jelennek meg. A városrész fejlődése szempontjából ugyanis meghatározó jelentőségű, hogy a Ganz és az Orczy negyed határoló területeinek negatív hatásai ne szivárognak át a Tisztviselőtelepre.

Forrás: NET2022 Józsefvárosi Arculati Kézikönyv 2017

A Vajda Péter utca Könyves Kálmán körüttől északnyugatra eső szakasza lakóövezet (MÁVAG Kolónia), óvodák, oktatási intézmények, műhelyek, kisebb vállalkozások egyvelege, szép zöldfelületekkel tagolva. A viszonylag egyenletes építési vonal mellett zártosrú és szabadon álló beépítések váltakoznak, az építménymagasság, és az építészeti stílusok is keverednek. Mind ezek az értékleltárban is közölt vegyes utcaképekben öltenek testet, amelyekről az egykori templomtorony kirívó sziluettje válik le. A templom, mint hitéleti és építészeti kategória évszázadokon át az „Isten háza” szükség esetén híveinek menedéke is. Jellemzően masszív és igényes, épületek, melyeket a létrehozásukhoz szükséges szakmák legjobbjai valósítottak meg. Nyilván ennek az evangélikus templomnak az építéstörténete rendhagyó abban a tekintetben, hogy eredetileg világi céllal épült, ám a torony a későbbi hitéleti funkciónak adta meg a neki járó megkülönböztetést. A modern építészet helyi remeke, különlegessége a felhasznált építőanyagában rejlik, tömege és romános ikerablakai osztásaiban megjelenő hármas keresztmóttívummal és az elpusztult toronysisak alatti háromszintes nyolcszögű felépítménnyel egyediségét hirdetik még „romjaiban” is. Az egykori és a mai közösség tiszteletét vívhatná ki egy a Lux-féle szándékhoz hasonló új közösségi rendeltetés.

Azt gondolom, összevetve a 30-as évek és a mai kortárs építészet technikai lehetőségeit és anyaghasználatát, hogy a torony beépítése, szerkezete, anyaghasználat, figyelemfelkeltő tömege, és a kollektív emlékezet okán, vagy mint gondolatébresztő utcaképi látványelem megérdemli a kiemelt megkülönböztetést; a **helyi védettséget**, természetesen alapos tartószerkezeti vizsgálat, elemzés után.

Az archív fotó Déri József gyűjteményéből való

2006-os állapot

Archív fotók a két világháború közötti **modern építészet** emlékééről

Forrás: NET2022 <https://24.hu/kultura/2015/11/13/mit-keres-egy-maganyos-templomtorony-budapest-kozepen/>

Forrás: NET2022

https://dobozolo.blog.hu/2014/04/09/csendes_pusztulas_a_vajda_peter_utcai_evangelikus_templom

CÍM: Vajda Péter utca 33–35.

helyrajzi szám: 35589

egyéb címek: Bláthy Ottó u. 33.

korábbi címek:

hrsz 8631/a1/345-346 (1880)

JELLEG: sarok

emeletszám: 0

rendeltetés: középület

stílus: modern

épült: 1930 körül

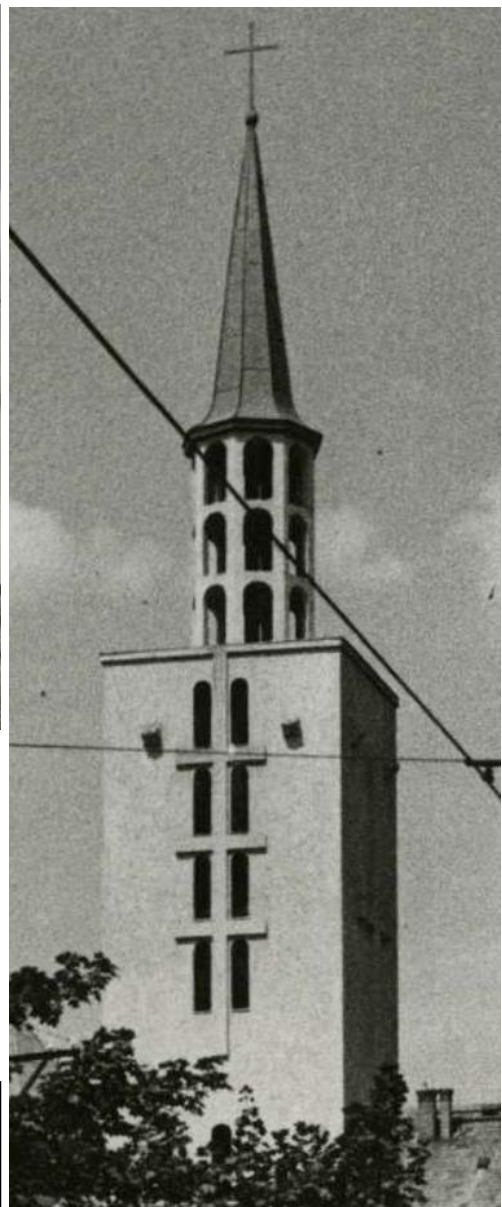
megjegyzés:

Egykori evangélikus templom,
toronnyal, ma romos. Kovácsoltvas
kapuján „Erős vár a mi istenünk”
felirat.

A templomépületet 2011-ben elbontották

Forrás: Déry Attila: Budapest építészeti topográfia 4. Józsefváros VIII. kerület p.468

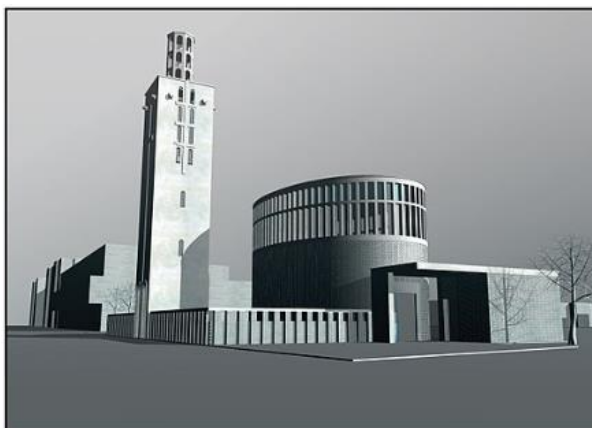

Tisztviselőtelepi evangélikus templom
eredetileg a kőbányai híveknek épült **1934-**
ben. Új tornyot kapott **1936**-ban.

A mai állapot: A templom lebontása után

A kétezres évek első felétől ambiciózus elképzelések láttak napvilágot, ezekből láthatunk itt:

A Lux féle torony revitalizációja és evangélikus templom Bödi Imre építészhallgató elképzelése

27 lakásos lakóház látványterve 2021-ből. (Lighthouse Operations)

*Leírás,
állapot*

2022-ben.

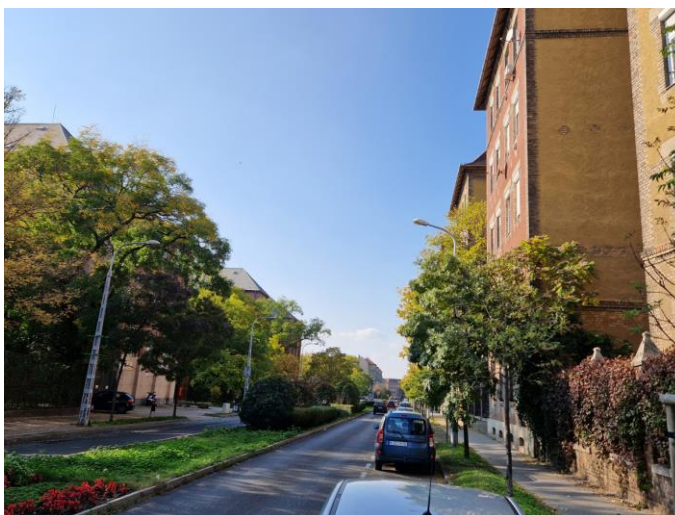
Beépítés: A jelen állapotában saroktelken szabadon álló maradványépület.

Tömegformálás: A bejáratával Vajda Péter utca felé néző négyzetes hasáb fő tömegén nyolcszögű felépítmény, mára már toronysisak nélkül. A torony egy és kéttengelyes homlokzatain félköríves záródású ajtók és szőlő, vagy iker falnyílások követik a toronytörzs belső feljárórendszerét.

Homlokzatok: Lux Kálmán mérnök tanár terve minden bizonnyal a Pasaréti téren álló Páduai Szent Antal plébániatemplomtól ihletett tömeg. Ennek a toronynak a szűkebb felső része csak egytagú, főhomlokzatán egy hatalmas latinkereszt motívum, a többin az ikerablakokkal áttört hármaskeresztforma alatt eltérő számú falnyílás tapasztalható, nyilván a már elbontott templom csatlakozása miatt. A harangok tere félköríves záródású falattörések sora. Homlokzati felületei a modern építészet által előszeretettel alkalmazott látszóbeton felületek, melyek precízen illeszkedő, gondos zsaluzatot feltételeznek. A számos napvilágot látott cikk meglehetősen negatív felhanggal illeti a már messziről kirívó felületi korróziótól pusztulásnak indult tornyot, azonban megítélésem szerint ezek még valóban csak *felületiek*, a folyamat minden bizonnyal megállítható, sőt visszafordítható, megfelelő korróziógátló és betonjavító receptúrákkal. **Összességében elmondható, hogy bár a homlokzatok nagyon károsultak, egyrészt az abban a magasságban szélsőségesebb turbulencia miatt, talán az alkalmazott bauxitbeton egyenetlen minősége miatt, és nem utolsósorban a plébánia szűkös karbantartási keretei okán, a torony állagmegóvása időszerű.**

Értékleltár

Utcakép a Delej utca felé. Az utcahálózat településszerkezeti örökségi érték

Utcakép a Könyves Kálmán körút felé. Az utcahálózat településszerkezeti örökségi érték

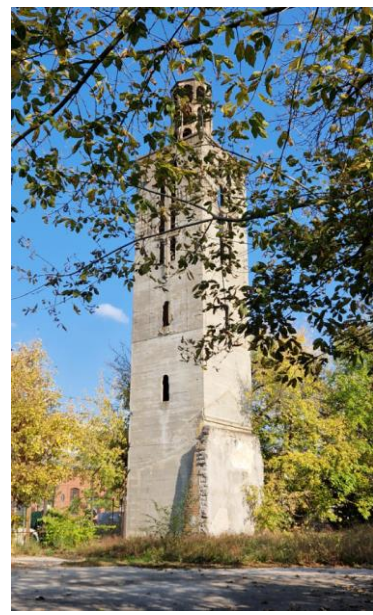
Utcakép a Bláthy Ottó utca felé. Az utcahálózat településszerkezeti örökségi érték

A Vajda Péter utcát a Bláthy Ottó utca keresztezi a toronytól északnyugatra.

Bláthy Ottó utcai játszótér

Az egykori templomtorony a Vajda Péter felől, és a Bláthy Ottó utca felől az elbontott templom csorbázott falmaradványával. **Történelmi-örökségi érték.**

A torony utcafronti bejárata acél ajtókkal, egyszerű fém pálcákkal szerkesztett feliratokkal, és az elbontott templom csorbázott falmaradványa **történelmi-örökségi érték.**

A toronytörzs felső része a pusztulásnak indult kritikus állapotú homlokzattal és falnyílásokkal

az omlásveszély miatt sűrű fonatú acél védőhálóval van bevonva.

A harangokat befogadó felépítmény szintén kritikus állapotú.

<p><i>Értékelés</i></p>	<p>A torony nem csak a korra jellemző építészeti stílus lenyomata, helyi hirdetője, hanem azon belül a templomépítészeti egyik sajátos emléke, ami ha mára el is veszítette eredeti rendeltetését, felújításra, helyi védelemre érdemes. A felújítás egy új, lehetőleg az eredetihez közeli rendeltetés mellett nem válna öncélúvá, utcaképi, vizuális érdemei mellett hasznára válhat a közösségnek, bekapcsolódna környezetének életébe.</p>
<p>VÉDÉSI JAVASLAT</p>	<p><i>A Tisztviseelőtelep-negyed ezen meglehetősen vegyes képet mutató része, amelybe mintegy beékelődött a hitéleti épület megérdemli, hogy a saroktelek sajátos és egyedi beépítését, az ezzel járó utcaképet az építészeti örökség védelmére javasolt területként kezeljük, a még felújítható templomtorony helyi védelem alá helyezésével.</i></p> <p><u>A Vajda Péter u. 33-35. szám alatti egykori templomtorony épület helyi védelem stáuszra JAVASOLT</u></p>
<p><i>A védelem indoklása</i></p>	<p>A 30-as évek evangélikus közösségének igénye utat tört magának, megkapta az akkori iskolai tornatermet, ami mellé két év múlva megépült a ma is álló torony, mintegy mementójaként a mára megfogyatkozott hívő közösség hitéleti központjának, ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem. Megítélésem szerint egy település (és benne a negyed) történetéhez szervesen beletartozik annak társadalmi, gazdasági, etnikai stb. rétegződése mellett világnézeti hovatartozása is, és ezzel annak építészeti megnyilvánulásai, és azok emléke. A torony a szűkebb értelemben vett régió <u>történelmének része</u>.</p>
<p><i>Felújítási javaslat</i></p>	<p>Az egyházmegye forráshiánya miatt az önkormányzatra, a különböző pályázati lehetőségekre, egyéb támogatásokra hárul a torony állagmegóvása, (a toronysisak rekonstrukciójával), tartószerkezeti-homlokzati felújítása, ami nyilván nemcsak a külső, hanem egyúttal a belső felújítást is maga után vonja, megfelelő betonjavító eszközökkel.</p> <p>A Vajda Péter u. 33-35. szám alatti egykori templomtorony felújítását további hiteles építéstörténeti, és épületkutatás előzze meg, továbbá a kivitelezés műemléki szakmai kontroll mellett történjen.</p>
<p><i>Dátum</i></p>	<p>2023. február</p>
<p><i>Aláírás</i></p>	